

2.2 Interne dialoog (1/5)

Inleiding

Zoals beschreven in §1.1 (p.4) staat de gemeentelijke organisatie voor de uitdaging om Enschede klimaatbestendig te maken. Omdat zo'n 60-70% van de gemeente privaat terrein is, kan de gemeente dit niet alleen. Bovendien is er draagvlak nodig voor klimaatbeleid. Alleen samen met private partijen en alle gebruikers binnen de gemeente kan een adaptatiestrategie slagen. Maar ook binnen de gemeente is samenwerking nodig tussen verschillende domeinen en bijbehorende disciplines.

Voor deze dialoog waren 38 ambtenaren (incl. projectteamleden van deze klimaatdialogenopdracht) uit verschillende domeinen van de gemeente Enschede uitgenodigd, waarvan 19 ook hebben deelgenomen aan de dialoog.

Enkele quotes uit de dialoog:

“Als gemeente zichtbaar het goede voorbeeld geven.”

“Ervaren we echt de urgentie? Geven we het prioriteit?”

“Kiezen voor toekomstbestendig groen. Is de beuk eindig?”

“Vanuit bestuurlijke kaders naar daadkrachtig en realistische uitvoering op gemeentegrond.”

Bevindingen

Gemeentelijke verantwoordelijkheden

De deelnemers werd gevraagd waar welke verantwoordelijkheden liggen binnen de gemeente ten aanzien van klimaatadaptatie. Hieruit volgde:

Bestuurlijk liggen de verantwoordelijkheden bij...

- Gemeenteraad
  - Bepaalt het budget.
  - Bepaald adaptatiebeleid op hoofdlijnen.
- Wethouder
  - Voorbereiding en uitvoering beslissingen van de raad over adaptatie.

Ambtelijk liggen de verantwoordelijkheden bij...

- Beleidsadviseurs en specialisten:
  - Problemen aankaarten en ideeën aandragen.
- Stadsdeelbeheer
  - Onderhoud en inrichting openbare ruimte.
  - Burgerparticipatie.
- GOG civiel
- De opdrachtgever:
  - Voert bestuurlijke opdracht uit.

Ambtelijk ideeën aandragen, het bestuur moet keuzes maken.

Bij andere partijen...

- Op particulier terrein liggen verantwoordelijkheden bij de eigenaren/beheerders.
  - Zoals bedrijven, woningcorporaties, bewoners.
- Terrein van Provincie Overijssel, ProRail, Rijkswaterstaat (bijv. hoofdwegen), Waterschap Vechtstromen (bijv. grondwater buitengebied).

2.2 Interne dialoog (2/5)

Wat zijn de grootste uitdagingen om Enschede klimaatbestendig te krijgen?

De volgende uitdagingen werden genoemd:

- Bewustwording
- Fysieke ruimte: goede afwegingen hierin en het vergroenen ervan.
- Bestuurlijke ruimte: gevoel van urgentie bij raad en college.
- Capaciteit: budgetten, 'krappe begrotingen', inzet mensen.
- Alle neuzen dezelfde kant op krijgen
  - Het bedrijfsleven meekrijgen om investeringen te doen
  - Traditioneel VS innovatie
  - Te veel praten, te weinig actie

Samenwerken
is niet altijd het
sterkste punt
van overheden.

droogte en
hitte voelt
nog minder
tastbaar

Welke knelpunten zijn er?

De volgende knelpunten in de gemeentelijke adaptatieopgave werden genoemd:

Communicatie & bewustwording:

- Meer bewustwording en urgentiegevoel nodig bij droogte en hitte.
- Er wordt vaak gezegd dat inspelen op dit soort onderwerpen alleen maar geld kost.

Beleid:

- Droogte en hittestress staan soms nog in de kinderschoenen ten opzichte van wateroverlast.
- Meer ambitie nodig in het GRP (WEK), groenvisie e.d. op de klimaatthema's
- Wateroverlast concurreert met vele andere ambities en problemen.

Realisatie adaptatiemaatregelen

- Maatregelen zijn minder direct aan 1 partij toe te delen, mede omdat het gros van het areaal niet eigendom van de gemeente is. Dit geeft kansen, maar maakt sturing op adaptatie lastig.
- Diffuse problemen met grote onzekerheid en lange termijn:
  - De tijd tussen adaptatiemaatregelen en de positieve impact ervan te lang.
- Bouwen:
  - Een gebouw in het centrumkwadraat neerzetten voelt als meer je stempel drukken op de stad, dan meer groen toevoegen aan de stad.
  - Teveel werkzaamheden tegelijkertijd in de stad is niet goed. Er is een max.

2.2 Interne dialoog (3/5)

Wat zijn oplossingen?

Algemeen

Communicatiestrategie:

- Urgentie duidelijk maken bij inwoners, politiek en ondernemers.
  - Prioritering op klimaatadaptatie op alle onderwerpen vanuit het bestuur.
  - Baten en maatschappelijk belang beter benadrukken: dit doe je niet alleen 'voor de gemeente' of 'omdat het moet'. Dit 'wil' je.
  - Op een slimme manier vroegtijdig partijen betrekken.
- Dialoog aangaan met bewoners voor bewustwording en om kansen te verzamelen. Zij hebben ook goede ideeën voor hun eigen omgeving.
- Als gemeente het goede voorbeeld geven.
  - Zichtbaarheid van mooie voorbeelden verhogen voor woningbouwcorporaties, ondernemers en inwoners.
- Eenvoudig beschikbaar, eenvoudig uitvoerbaar en goedkope maatregelen voor particulieren maken adaptatie laagdrempelig en inclusief (voor iedereen).

Beleidsinstrumenten:

- Vanuit bestuurlijke kaders naar daadkrachtig en realistische uitvoering op gemeentegrond.
  - Bestuurlijk lef is nodig.
  - Meer integraliteit en aandacht voor hitte en droogte in GRP Enschede.
- Fysieke en sociale opgaven meer met elkaar verbinding aan de voorkant.
  - Denk aan de sociale inbedding van technische maatregelen.
  - Maar ook aan de koppelkansen en relaties met andere maatschappelijke opgaven.

Technische maatregelen:

- Eisen voor % verharding/groen implementeren.
- Parkeervakken 'onttegenen': waterdoorlatend, minder hitteabsorptie.
- Impact kwantificeren/monetarisieren:
  - Ontwikkelaars kijken naar de waarde van een maatschappelijk belang in euro's.
  - Inzicht in de impact van maatregelen werkt overtuigend.

Wateroverlast

Communicatiestrategie:

- Uitleggen aan bewoners hoe de capaciteit van een riool werkt.
- Adviseer bewoners over het beschermen van eigen woning met concrete tips.

Waterberging:

- Meer waterberging realiseren door inzet van particulier terrein (bijv. opslag in bedrijfspanden) en door groen te verlagen (wadi's).
  - Zowel kavel-, straat-, wijk- en stadsniveau.
- Waterberging combineren met recreatie/speelgelegenheden door regentuinen en –parken te realiseren.

Eisen ten aanzien van percentage verharding versus groen

Als gemeente het voorbeeld geven!

2.2 Interne dialoog (4/5)

Wat zijn oplossingen?

Droogte

Communicatiestrategie:

- Bewustzijn- en kennisniveau gebruikers vergroten door informatie te delen over bewust duurzaam watergebruik.
  - Vooral in droge periodes rondom sproeien, zwembaden vullen e.d. Laten zien wat de impact is als we hier niet goed mee omgaan.
- Meer richten op woningbouwcorporaties.

Water vasthouden en hergebruiken:

- Samenwerken met het waterschap.
- Groen verlagen en omvormen naar wadi's.
- Parkeervakken 'onttegen'.
- Seizoensgebonden waterberging.

Weerbaar groen:

- Vergroening gemeente.
- Kiezen voor kwalitatief groen:
  - Droogtebestendig en toekomstbestendig.

Drinkwaterbedrijven:

- Water op 'rantsoen'
- Drinkwatertarieven verhogen tijdens droogteperiode.
- Slimme watermeters die monitoren watergebruik makkelijker en aantrekkelijker maken. (bijv. zoals bij energiemeters kan met apps e.d.)
  - Bonus bij laag drinkwaterverbruik tijdens droge periode.

Hittestress

Hittebestendig bouwen:

- Duurzame bouwtechnieken stimuleren die een gezond binnenklimaat bevorderen door goede isolatie, ventilatie, zonwering e.d. waardoor gebouwen sneller en langer koel worden/blijven. (bijv. Well-Building, witte gebouwen)
- Eisen stellen aan nieuwbouw (van bedrijven) ten aanzien van groen, verharding en type dakbedekking.
- Eisen stellen aan vastgoed van de gemeente (bijv. groene gevels, groene daken, zonwering).
- Handreikingen bieden voor 'Do It Yourself' (DIY) maatregelen om klimaatadaptieve maatregelen aantrekkelijker te maken.

Grotere inzet om minder verharding en meer groen:

- Groene daken stimuleren door genereuze subsidie (Let wel op de eisen voor een groen dak, omdat niet alle groene daken even goed verkoeling bieden.)
- Openbare ruimte vergroenen.
- Indien verharding niet omgezet kan worden naar groen, kiezen voor een minder slechte vorm van verharding: hoge reflectie, waterdoorlatende halfverharding.

op een bewuste manier water gebruiken, kennis hierover delen met iedereen

eisen stellen aan vastgoed van de gemeente op het gebied van groene daken en groene gevels

2.2 Interne dialoog (5/5)

Conclusies uit de dialoog:

Voorstel strategiebouwstenen

- **Goed voorbeeld doet goed volgen;** Zichtbaar en aantoonbaar het goede voorbeeld geven als gemeente door te laten zien hoe gemeentelijk vastgoed en de openbare ruimte klimaatbestendig wordt gemaakt.
- **Integraliteit in en tussen beleidsinstrumenten;** Naast een adaptatiestrategie en uitvoeringsagenda is er behoefte om de klimaatopgave breder te borgen in diverse beleidsinstrumenten, zoals in de groenvisie, het nieuwe GRP (WEK), maar ook door eisen en richtlijnen voor vergroening van de gemeente te borgen in bijv. bestemmingsplannen, stedenbouwkundige plannen en beeldkwaliteitsplannen.
- **Met en voor de stad;** Het imago van klimaatadaptatie veranderen van iets dat veelal als verplicht en duur wordt gezien, naar een uitdaging waarbij we allemaal voelen dat we er gezamenlijk aan moeten werken voor onze stad en onze toekomst. Daarom zichtbaar samen met de Enschedese stakeholders (incl. bewoners) de ruimte klimaatbestendig maken en hierbij de maatschappelijke noodzaak en baten uitleggen aan hen.

Doorlopend blijven doen:

- Interne dialogen blijven voeren.
- Zoeken naar de beste technische oplossingen en blijven innoveren.
- Beseffen dat veranderingen beginnen bij bewustwording en dat daar continue communicatie voor nodig is.

Verbinding zoeken met:

- Intern: Met naaste collega's. Klimaatadaptatie raakt niet alleen het ruimtelijke domein; Op bestuurlijk niveau klimaatthema's hoger en breder op de politieke agenda krijgen: ambitie en lef tonen.
- Extern: ondernemers, bewoners, woningcorporaties, waterschap, provincie, Rijkswaterstaat, ProRail.

Concrete vervolgstappen:

- Dialoog aangaan met bewoners voor bewustwording, te weten wat er bij hen speelt en om kansen te verzamelen.
  - Bewonerspanels bevragen.
- Impacts van adaptatiemaatregelen kwantificeren.
- Koppelkansen identificeren en benutten: bij stedelijke vernieuwingsopgaven, tussen beleidsinstrumenten.
  - Klimaatadaptatie als vanzelfsprekend onderdeel in het afwegingskader voor ruimtelijke plannen om kansen voor vergroening, ruimte voor water en gezond binnen- en buitenklimaat te benutten.

Constateringen proces:

- Bewustwording over opgave voor de gemeente en de rest van de stad hoog.
- Mural te uitgebreid opgezet om voor beide groepen volledig in te vullen binnen de beperkte tijd.